

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5 – 6 КЛАСІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

УДК 37.018.3.035.4 – 057.874 (045)

*Олена Поліщук, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри зарубіжної літератури та культурології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5 – 6 КЛАСІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розкрито питання соціалізації молодших підлітків шкіл-інтернатів. Показано місце правового виховання у структурі соціалізації особистості, подано методичні рекомендації для керівників, вихователів, соціальних педагогів щодо правовиховної роботи з учнями 5 – 6 класів шкіл-інтернатів.

Ключові слова: соціалізація, правова соціалізація, правове виховання, молодші підлітки, школа-інтернат.

Літ. 10.

Постановка проблеми. Підвищення правової вихованості молодших підлітків – надзвичайно важливе і актуальне завдання. Адже низький рівень правового виховання неповнолітніх часто є однією з причин девіантної поведінки, що утруднює їх успішну соціалізацію в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти соціалізації індивіда і впливу на її перебіг соціального середовища набули висвітлення у працях Г. Авер'янової, Б. Братуся, Л. Куликової, М. Лукашевича, В. Москаленко, Ю. Смородської.

Питання правового виховання, правової соціалізації знайшли певне відображення в наукових дослідженнях учених М. Герасименко, І. Запорожана, В. Кудрявцева, С. Кульбача, А. Нікітіна, М. Фіцули та ін.

Однак, як свідчить аналіз наукових публікацій, проблема правового виховання учнів шкіл-інтернатів як складової соціалізації особистості висвітлена недостатньо.

Мета статті полягає у висвітленні правового виховання учнів 5 – 6 класів шкіл-інтернатів як складової соціалізації особистості.

Вклад основного матеріалу. Серед фундаментальних показників правової, демократичної і соціальної держави є захист інтересів і прав дітей та молоді, сприяння розвитку підростаючого покоління, задоволення його потреб і виконання обов'язків, передбачених рядом Міжнародних декларацій та Конвенцій.

Специфічною формою суспільного виховання дітей та підлітків в Україні є школи-інтернати різних типів. Вихованці шкіл-інтернатів – особливий контингент дітей шкільного віку, у яких в силу різних обставин відсутні нормальні умови життя і такі, у яких нерідко деформовані духовні, пізнавальні, естетичні потреби та інтереси, відсутні належні моральні установки і ціннісні орієнтири.

Звуженість соціального оточення в інтернатних закладах, недостатня підготовленість педагогів до роботи з такого роду контингентом, створюють несприятливі умови для соціалізації особистості. Адже соціалізація, як зазначають філософи, педагоги, психологи, є важливим фактором у процесі становлення особистості.

Зважаючи на це, соціалізація представляє собою процес формування особистості в певних соціальних умовах, соціальних групах і набуття життєвого досвіду, засвоєння цінностей, норм і правил поведінки [5, 162].

У науковій літературі існує два підходи до концепції соціалізації:

- суб'єкт-об'єктний (засновники Е. Дюркгейм і Т. Парсонс), який розглядає соціалізацію як процес адаптації людини до суспільства, яке формує особистість відповідно до своєї культури, людині при цьому відводиться пасивна роль;

- суб'єкт-суб'єктний (засновники Ч. Кулі, Дж. Мід), який відводить людині активну роль у процесі соціалізації і не лише адаптується до суспільства, але й впливає на свої життєві обставини та самого себе [6, 8 – 9].

Спираючись на суб'єкт-суб'єктний підхід, ми розглядатимемо соціалізацію як процес і результат входження індивіда в соціальне середовище, систему соціальних зв'язків, активного засвоєння і творчого відтворення ним соціального досвіду, культури, соціальних ролей, системи знань, норм, цінностей, що дозволяють йому функціонувати як повноправний член суспільства.

Значимо, що соціалізація – це завжди двосторонній процес, який включає в себе, з одного боку, засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом входження в соціальне середовище, систему соціальних зв'язків, з другого боку – це процес активного відтворення системи соціальних зв'язків за рахунок діяльності індивіда, активного включення його в соціальне

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5 – 6 КЛАСІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

середовище. Тобто, з одного боку, входячи у соціальне середовище, підліток засвоює соціальний досвід, з іншого – відтворює систему соціальних зв'язків, реалізує себе як особистість, впливаючи таким чином на обставини й оточення.

У педагогічній літературі виділяється два етапи підліткової соціалізації: молодший підлітковий (10 – 12 років) та старший підлітковий (12 – 14 років) [6, 10].

Молодший підлітковий період характеризується важливими змінами в соціальних відношеннях і соціалізації, оскільки переважний вплив родини поступово замінюється впливом групи однолітків, що виступають джерелом референтних норм поведінки й одержання певного статусу. Головним мотивом поведінки й діяльності молодших підлітків у школі-інтернаті є, як вважає Л. Божович [1], прагнення знайти своє місце серед товаришів, у колективі однолітків. Одержання певного статусу в групі потребує від підлітків установалення відносин конкуренції й співробітництва з партнерами обох статей. Успішність формування системи соціальних відносин залежить не тільки від рівня розвитку комунікативних навичок, як від ступеня соціальної зрілості особистості.

Протягом підліткового періоду соціальне пізнання стає усе більш важливою детермінантою поведінки дітей. Саме в цьому віці діти повинні навчитися самостійно вирішувати складні ситуації в дружніх відносинах і розбиратися в питаннях справедливості, дотримуватися соціальних норм, звичаїв й умовностей, поважати авторитети й моральний закон. В. Мухіна визначає ранній підлітковий період як етап розвитку, що має високу сензитивність до спілкування та взаємодії із системою прав й обов'язків. Підлітки орієнтовані на розвинення власного почуття відповідальності за себе й інших, на необхідність самостійного вибору в повсякденному житті й в екстремальних ситуаціях. “Підліток є здатним зрозуміти й прийняти значення вибору як елемента сучасної культури, коли він сам вільно й відповідально робить цей вибір” [1, 418].

На думку Г. Крайга і Д. Бокум модель соціального розвитку містить три компоненти, розвиток яких підвищує соціальну компетентність підлітків. Першим компонентом соціального пізнання є система суджень та припущень (“соціальний висновок”) про думки, почуття й наміри інших людей, які беруть участь у комунікаціях. Другим компонентом соціального пізнання є розуміння школярами соціальної відповідальності. Підлітки поступово накопичують знання про існування таких понять, як “законність”

і “справедливість”, “чесність” і “вірність”, “повага до авторитетів” та ін. Третім аспектом соціального пізнання є розуміння соціальних настанов, таких як звичаї та умовності. Більшість звичаїв спочатку заучуються механічно й виконуються прямолінійно, але з досвідом їх використання стає усе більш гнучким й осмисленим. Розвиток моральної свідомості припускає не лише механічне запам'ятовування соціальних правил й умовностей, а й формування на їх основі власних переконань, що обумовлюють прийняття самостійних рішень у ситуаціях вибору певних форм поведінки [3].

Ураховуючи те, що підлітковий вік є перехідним від дитинства до дорослості, більшість учених вважають, що в цьому віці процес соціалізації проходить найбільш складно та суперечливо, оскільки саме на цей період припадає перебудова організму, змінюються стосунки з однолітками та дорослими, інтереси у навчальній та пізнавальній діяльності.

Однією з найважливіших сторін загальної соціалізації є правовий аспект соціалізації особистості. Він охоплює процес включення особистості у правові відносини, що виникають у суспільстві у зв'язку з дією права і у відповідності до правових вимог як до окремих індивідів, так і до соціальних груп. Правовий аспект соціалізації має своєрідне і різко відмінне від інших аспектів соціалізації значення. Це пояснюється тим, що правова соціалізація є усвідомленням особистістю своєї соціальної ролі шляхом включення у соціально-правові відносини суспільства. Таким чином, правова соціалізація є головним напрямом формування особистості як громадянина [4].

Правова соціалізація є необхідною та важливою складовою загальної соціалізації й співвідноситься з нею як частина й ціле. Вона як органічна частина процесу загальної соціалізації індивіда представляє собою специфічний прояв її загальних законів у сфері формування та розвитку індивідуальної правової свідомості, правової культури, світогляду.

У своєму розгорнутому вигляді правова соціалізація означає все більш повне усвідомлення особистістю своєї соціальної ролі, місця в соціальній структурі суспільства, вироблення самосвідомості представника класу чи групи, все більш широке включення у соціально-правові відносини, наповнення їх особистісним змістом, формування світогляду [8, 157 – 158].

На думку Р. Козубовського, правову соціалізацію можна розглядати як процес правового розвитку дитини, в результаті якого

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5 – 6 КЛАСІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

відбувається активне засвоєння нею соціальних і правових цінностей, на основі яких формується усвідомлена система соціально-правових і психологічно-правових установок, які визначають поведінку індивіда в даному соціальному і правовому просторі [2].

Отже, правова соціалізація – це заміна правомірної поведінки за примусом на правомірну поведінку за особистісними особливостями. Саме цих правових соціалізацій буде досягнуто тоді, коли індивіди, як зазначає Е. Фромм, “досягнуть такого типу поведінки, за якого вони бажають діяти так, як вони повинні діяти як члени даного суспільства. Вони повинні бажати робити те, що необхідно для суспільства”.

Під час правової соціалізації відбувається поступова інтеграція особистості в широкий соціальний контекст, перехід її до повноцінної участі в функціонуванні громадянського суспільства та держави. Однак при цьому можуть виникати перекручення, деформації, які призводять згодом до появи у індивіда кримінальних нахилів, правового нігілізму, асоціальної поведінки.

Одним із складових правової соціалізації особистості є правове виховання, що передбачає сприйняття нею вимог права, його регулятивної функції. У широкому розумінні цей процес є наслідком впливу на людину багатьох чинників соціально-економічного укладу життя, політичного режиму, внутрішньої політики, ідеологічних норм законодавства та юридичної практики, моральної атмосфери, традицій суспільства, а також загальної освіти та юридичного навчання.

Порівняно з іншими складниками виховання, правове виховання має свою специфіку, яка визначається передусім соціально-правовим статусом учнівської молоді в суспільстві. Школярі матеріально залежать від батьків чи опікунів. Їхню самостійність й активність коригують педагогічний і шкільний колективи, їм бракує правових знань і досвіду правових відносин, вони мають засвоювати правові закони, які регулюють їхнє життя і діяльність як неповнолітніх, і правові норми, якими їм доведеться керуватися в майбутньому [9, 266].

Правове виховання учнів 5 – 6 класів школи-інтернату ми розглядаємо як процес створення, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини, необхідних умов для систематизованого, цілеспрямованого розвитку особистості, зорієнтованого на правову освіченість, усвідомлення правової позиції як потреби правомірної поведінки, оволодіння вміннями користуватися правовими знаннями.

Мета правового виховання як складової соціалізації особистості на наш погляд полягає у: сприянні засвоєнню учнями 5 – 6 класів відповідних віковій категорії правових знань, їхніх прав та обов’язків як особливої категорії дітей, їх розумінні та усвідомленні; почутті правової відповідальності, законності, справедливості; формуванні умінь та навичок користуватися правовими знаннями; оцінюванні поведінки, виборі правомірних способів досягнення цілей; подоланні негативних вад характеру та поведінки.

Правомірна поведінка особистості можлива лише після активного впливу правового виховання та характеризується певною особливістю вирішення завдань. Велике значення має підготовка, рівень засвоєння особою правових знань. Також важливу роль відіграє внутрішнє бажання підлітка до засвоєння правових знань та співвідношення своїх вчинків з нормами права.

У процесі правової освіти учні 5 – 6 класів шкіл-інтернатів повинні засвоїти: норми-дозволи, що пояснюють їхні права; норми-обов’язки, що визначають відносини між особистістю і державою, взаємини між суб’єктами права; норми-рамки, що визначають межу допустимих дій у правовому полі; норми-заборони, які утримують від здійснення неправомірної поведінки.

У ході дослідження нами розроблені та апробовані методичні рекомендації для керівників, вихователів, соціальних педагогів щодо правовиховної роботи з учнями 5 – 6 класів шкіл-інтернатів. Так, для молодших підлітків з індіферентним ставленням до питань правового виховання та уривчастими знаннями норм права, своїх прав та обов’язків ми рекомендуємо вихователям сконцентрувати увагу на послідовності донесення правової інформації, на підвищенні ступеня усвідомленості засвоєння понять, що враховував би внутрішню динаміку думки дитини при її поступовому переході від знання значення нового знака до власне понятійного узагальнення цього знання. У роботах М.О. Холодної [10] визначені основні фази процесу засвоєння змісту термінів: мотивування, категоризація, збагачення, перенос, згортання. Завдяки створенню певних умов для свідомого проходження молодшими підлітками усіх фаз процесу формування понять підвищується рівень засвоєння інформації.

На стадії “мотивування” слід створити умови для усвідомлення учнями 5 – 6 класів необхідності нового способу опису свого попереднього досвіду. Найкращим способом досягнення усвідомлення є створення у них ефекту “неможливості”

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5 – 6 КЛАСІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

розв'язання ситуації внаслідок відсутності адекватних поняттєвих засобів її аналізу. На етапі “категоризації” потрібно вводити новий термін, пояснювати його значення, наводити приклади можливого вживання. Важливим моментом є сконцентрування уваги молодших підлітків на відмінності даного поняття від інших термінів, що мають подібний зміст. Ці заходи дозволять створити установку на визначення відмінних часткових і загальних (несуттєвих й істотних) ознак відповідного поняття. Фаза “збагачення” припускає накопичення та диференціацію досвіду оперування термінами, розширення можливих ракурсів осмислення їхнього змісту. За наявності умов необхідно демонструвати, як змінюється зміст поняття за рахунок включення його в різні контексти (ситуації), показувати різні варіанти інтерпретації значення терміна. На стадії “переносу” учні 5 – 6 класів шкіл-інтернатів самостійно тренуються застосовувати засвоєні поняття в різних ситуаціях, для цього потрібно розробити усні й письмові завдання. Метою останнього етапу “згортання” є реорганізація множини наявних відомостей щодо даного поняття й перетворення їх в узагальнену одиницю знання. Для цього необхідно вводити завдання із обмеженням часу виконання, а також пропонувати проявити знання й творчий підхід у завданнях типу: “Придумай завдання для КВК (клубу веселих та кмітливих) із правознавства”.

Для підтримки недостатньо високої мотивації, яка притаманна цим вихованцям, слід використовувати оцінки, які б спрямовувалися на формування та підсилення позиції необхідності. “Так треба”, “Так прийнято”, “Я повинен” – установки, які підлітки даного віку приймають без критики. Дуже важливо домогтися формування такої моральної позиції, за якої вони отримували б задоволення від правильно обраного стилю поведінки відповідно до засвоєної нормативності, від відчуття виконаного обов'язку, від корисності своїх дій для досягнення групової мети та ін.

Оскільки на силу й стійкість мотивів впливає успішність діяльності людини, то ми вважаємо важливим створити для таких молодших підлітків атмосферу, яка б перешкождала виникненню в них надмірної фрустрації. Використання таких форм ефективного заохочення як підкреслення при оцінюванні значущості досягнутих результатів, порівняння дійсних досягнень підлітка з його минулими результатами, висловлення впевненості в майбутніх успіхах, сприятиме виникненню в учнів 5 – 6 класів стану задоволення досягнутими результатами, що підтримувало стійке позитивне ставлення до своєї діяльності.

Для формування почуття впевненості у своїх силах і зняття остраху перед невдачами і помилками необхідно вводити посилені завдання й надавати вихованцям допомогу під час їх виконання. Але не слід використовувати завищені оцінки, для того щоб не сформувати в підлітків неадекватні уявлення про себе (завищену самооцінку). Якщо дитина була неуспішна у виконанні завдання, окрім низької оцінки результату потрібно вводити позитивну оцінку її потенціалу. Висока оцінка потенціалу підвищує впевненість у своїх силах, сприяє формуванню тенденції “зробити краще”, “спробувати ще раз”. На нашу думку, таке подвійне оцінювання зумовлює формування двох критеріїв самооцінки: оцінки рівня власних досягнень і ступеня своїх потенційних можливостей. За наявності неузгодженостей у цих оцінках – низька самооцінка результату в сполученні з високою самооцінкою потенціалу – виникає стійке прагнення до саморозвитку й самовдосконалення.

Для молодших підлітків з середнім рівнем засвоєння правових знань і умінь та позитивним ставленням до норм права, основним напрямком роботи соціальних педагогів та вихователів має стати формування внутрішньої мотивації.

На наш погляд, джерелом внутрішньої мотивації – “прагнення виконувати діяльність заради неї самої, заради нагороди, що міститься в самому процесі діяльності” [7, 89] – є потреба в автономності та самовизначенні.

Таким чином слід використовувати два способи підтримки внутрішньої мотивації: надання більшої самостійності, автономності в рішенні проблемних завдань, домагатися того, щоб підлітки ідентифікували себе із цілями класу, навчального процесу, навчального закладу.

Необхідно надавати можливість учням 5 – 6 класів проявляти свою самостійність в організації й проведенні позаурочних заходів (розробка сценарію, виступів, підбір форм проведення заходів), виконанні певних доручень учителів. У процесі навчання рекомендуємо заохочувати вихованців до прийняття та інтеріоризації цінностей, що пов'язані із засвоєнням правового матеріалу, з виявленням своїх здібностей й інтересів, з підвищенням своєї правової компетентності, з ефективним вирішенням конфліктних ситуацій тощо.

Оскільки учні 5 – 6 класів шкіл-інтернатів дуже часто мають низьку ініціативність, пасивність, відсутність навичок самостійної організації власної поведінки, несталі ситуативні інтереси, орієнтуються на погляди однолітків у процесі прийняття рішення, очікують підказки дорослих,

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5 – 6 КЛАСІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

не прагнуть сприймати свої дії як відносно незалежні від інших слід особливу увагу звернути на розвиток у них самостійності. Радимо використовувати техніку поетапного зниження контролю з боку педагогів за проявом дитячої активності.

На першому етапі самостійність молодшого підлітка виявляється у виконанні того, що заплановано тільки вихователем, або вихователем разом з учнем. На другому етапі самостійність проявляється не тільки у виконанні, але й у здійсненні самоконтролю. Підліток сам ухвалює рішення щодо продовження виконання завдання за виробленим планом, або про внесення змін до плану, або про припинення спроб та звертання за допомогою до педагога. На наступному етапі підліток отримує можливість самостійно планувати діяльність, вибирати способи виконання та контролю. Таким чином на останньому етапі учні 5 – 6 класів шкіл-інтернатів проявляють у повному обсязі творчу ініціативу, самостійно ставлять цілі, обирають напрями її досягнення, беруть на себе відповідальність за результат.

Потрібно зосередити свої зусилля на розвитку метакогнітивних здібностей учнів 5 – 6 класів шкіл-інтернатів (планування діяльності, урахування наслідків), які б відповідали за свідоме регулювання власної інтелектуальної поведінки.

Формування здібності планувати діяльність включає засвоєння вмінь та навичок висування мети, розділення її на конкретні завдання, продумування найбільш адекватних засобів їх реалізації, визначення послідовності власних дій тощо. Сформованість вмінь та навичок аналізу проблемної ситуації та можливих її змін сприяє підвищенню рівня здібності до прогнозування наслідків прийнятих рішень.

Для стимулювання активності учнів 5 – 6 класів шкіл-інтернатів рекомендуємо вихователям активно використовувати питання й завдання, у яких необхідно надати емоційну оцінку матеріалу, пояснити своє ставлення до реальних і вигаданих подій. Наприклад: “Яке із завдань тобі найбільш сподобалося? Чому?”, “Який спосіб поведінки здався тобі найбільш ефективним?”

Роботу із молодшими підлітками з активно-позитивним ставленням до правових норм, наявністю необхідного мінімуму правової поінформованості слід зосередити на формуванні та розвитку активної пізнавальної позиції, підтримці в них внутрішньої мотивації на високому рівні.

Розвитку пізнавального інтересу сприяє використання на заняттях елементів частково-пошукової діяльності. Вихователям та педагогам

необхідно підбирати систему проблемних питань, відповіді на які викликали б інтелектуальні утруднення в молодших підлітків. Після знаходження відповіді, обов’язково вихователю потрібно підсумувати способи рішення, визначити найбільш перспективні спроби, узагальнити принцип розв’язання завдань цього типу.

Таким чином, мотивація має найбільшу спонукальну силу і функцію самогенерування у ситуації, коли у молодшого підлітка в процесі виконання завдань, доручень виникає почуття відповідальності й значущості і він вчасно отримує інформацію про результати своєї діяльності.

Для стимулювання рівня мотивації рекомендуємо вихователям використовувати наступні вимоги до завдань, доручень:

- для підвищення ймовірності успіху пропонувати учням завдання, які спрямовані на активізування кількох різноманітних видів активності та стимулювали використання низки вмінь і здібностей особистості.

- доручення повинні мати кінцеві результати, до яких прагнуть учні;

- завдання мають певну ступінь значущості для теперішнього або майбутнього життя підлітка, його близьких;

- процес виконання завдання чи доручення має передбачати певну автономність – незалежність і можливість діяти на власний розсуд у питаннях планування роботи та визначення способів її виконання;

- виконання завдань слід супроводжувати отриманням прямої і ясної інформації відносно ефективності роботи (зворотній зв’язок).

Відкрита пізнавальна позиція є одним з компонентів метакогнітивного досвіду. Вона припускає варіативність і розмаїтість способів аналізу, готовність сприймати незвичайну, парадоксальну інформацію.

Формуванню відкритої пізнавальної позиції сприяють завдання, які дають учням 5 – 6 класів можливість усвідомити існування декількох підходів до вирішення певної ситуації, містять аналіз проблемних ситуацій, стимулюють готовність приймати й обговорювати незвичайні ідеї, суперечливі твердження. Завдання потрібно поступово ускладнювати, ситуації, які використовуються під час обговорення, слід усе більше наближати до реальності, що розкриє перед вихованцями перспективу у вивченні права.

Висновки. Найбільш відповідальним та актуальним на наше переконання є процес соціалізації молодших підлітків шкіл-інтернатів, їх цілеспрямоване правове виховання і самовиховання, послідовне набуття ними правових знань,

З ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СПОРТИВНОГО ТОВАРИСТВА “УКРАЇНА” – ЛЬВІВ

входження в правове середовище, залучення до правових цінностей і культурних досягнень суспільства, втілення культурних надбань в правомірній поведінці, правова вихованість.

Проведене дослідження, безумовно, не претендує на повне висвітлення всіх питань, що стосуються розглянутої проблеми. У ньому дослідженні лише основні фактори, що впливають на соціалізацію особистості. Важливими залишаються питання формування правової компетентності молодших підлітків, перевиховання молоді засобами правового виховання, подолання асоціативної поведінки вихованців шкіл-інтернатів та ін.

1. Божович Л.И. *Личность и её формирование в детском возрасте (Психологическое исследование)* / Л.И. Божович – М.: “Просвещение”, 1968. – 464 с.

2. Козубовський Р. *Правове виховання як засіб формування правової культури* / Р. Козубовський // *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота.* – Ужгород, 2008. – Вип. 15. – С. 91 – 93.

3. Крайг Г. *Психология развития* / Г. Крайг, Д. Бокум – 9-е изд. – СПб.: Питер, 2005. – 940 с.

4. Кульбач С.О. *Правова активність та правова соціалізація молоді на сучасному етапі розвитку української держави [Електронний ресурс]* / С.О. Кульбач

// *Альянс наук: учёный – учёному: [материалы IV Международной научно-практической интернет-конференции 18 – 20 марта 2009 г.]*. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_18/is6_kulbach.htm

5. Кушнар'єв С.В. *Особливості соціалізації і формування особистості неповнолітнього правопорушника* / С.В. Кушнар'єв // *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць: у 2 кн.* – К.: ПП Звоніченко Д.Г., 2007. – Вип. 10, кн. 2. – С. 162 – 169.

6. Мудрик А.В. *Социальная педагогика: учеб. для студ. пед. вузов* / А.В. Мудрик; под ред. В.А. Сластенина. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр “Академия”, 2002. – 200 с.

7. Сидоренко Е.В. *Мотивационный тренинг* / Е.В. Сидоренко – СПб.: Речь, 2005. – 240 с.

8. Тюріна В.О. *Система цінностей і правова соціалізація майбутніх правоохоронців* / Тюріна В.О., Тюрін О.О. // *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць: у 2 кн.* – К.: Вид-во ЖДУ, 2006. – Вип. 9, кн. 2. – С. 156 – 160.

9. Фіцула М.М. *Педагогіка: навч. посіб.* / М.М. Фіцула – [2-е вид., випр., доп.]. – К.: Академвидав, 2005. – 560 с.

10. Холодная М.А. *Психология интеллекта. Парадоксы исследования* / М.А. Холодная – СПб.: Питер, 2002. – 272 с.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2012

УДК 796/799:061.2(477)(09)

Олександр Логвиненко, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і оздоровчих технологій,

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

З ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СПОРТИВНОГО ТОВАРИСТВА “УКРАЇНА” – ЛЬВІВ

Стаття присвячена розгляду історії створення та діяльності спортивного товариства “Україна” – Львів. Аналізуються досягнення і проблеми в його діяльності, роль окремих спортсменів у його становленні.

Ключові слова: товариство, футбол, волейбол, змагання, хокей, спорт, діяльність, національна ідея.

Літ. 6.

Постановка проблеми. Сто років відділяє нас від створення на західноукраїнських землях у Львові спортивного товариства під назвою “Україна”. Складною була його історія, різнобічною та плідною національно-патріотична діяльність.

Історія різних спортивних товариств, що стверджували на західноукраїнських землях (сер. XIX – поч. XX ст.) спортивний рух як український, національний містить чимало цікавих сторінок їхнього розвитку. Спортивні товариства “Сокіл”, “Січ”, “Луг”, “Поділля”, “Сянова чайка” та інші проводили не тільки спортивну, а й громадську,

культурно-просвітницьку діяльність, що спрямовувалась на фізичний та духовний розвиток українців в умовах австро-угорського та польського панування, на формування їхньої національної самосвідомості, прагнення до свободи, національного самоутвердження, краще майбутнє української нації [5].

Серед цих спортивних товариств суттєву роль на початку XX ст. відіграло товариство “Україна” – Львів, унікальність якого полягала в тому, що, як зазначав Р. Савчак, один із його представників: “С.Т. “Україна” було не лише першим взагалі українським спортивним